

//SALVADOR IBORRA, MUTILATS DE TU
POSSIBLES LÍNEES D'ANÀLISI DEL POEMA "EL MUTILAT" DE
GABRIEL FERRATER A PARTIR DELS ESTUDIS DESENVOLUPATS
PER SALVADOR IBORRA //

SALVADOR IBORRA, MUTILATED OF YOU
POSSIBLE ANALYSIS OF THE POEM "EL MUTILAT" (THE MUTILATED) BY
GABRIEL FERRATER, TAKEN FROM THE STUDIES DEVELOPED BY SALVADOR
IBORRA.

DATA DE RECEPCIÓ: 13/05/2012 // DATA D'ACCEPTACIÓ: 24/05/2012

JORDI FLORIT ROBUSTÉ
UNIVERSITAT DE BARCELONA
ESPANYA
jordifloritrobuste@gmail.com

///

RESUM: Atesa la mort de Salvador Iborra, la línia d'investigació del seu treball de recerca ha quedat interrompuda. Aquest text ressenya la tesina i l'homenatja l'autor amb una possible anàlisi continuïsta del poema "El mutilat" de Gabriel Ferrater.

PARAULES CLAU: Salvador Iborra, Gabriel Ferrater, Jacques Derrida, Paul de Man, Núria Perpinyà, Jordi Julià, Dolors Oller, Jordi Cornudella.

ABSTRACT: Since the death of Salvador Iborra, his research line was left interrupted. This text reviews Iborra's Master's thesis and pays tribute to the author with a possible continuous analysis of the poem "El mutilat" (The mutilated) by Gabriel Ferrater.

KEYWORDS: Salvador Iborra, Gabriel Ferrater, Jacques Derrida, Paul de Man, Núria Perpinyà, Jordi Julià, Dolors Oller, Jordi Cornudella.

///

El 13 de setembre del 2011, a les 13.00 hores i a l'aula 40.035 del Campus de la Ciutadella, l'estudiant Salvador Iborra va presentar el seu treball d'investigació del Màster en Literatura, Art i Pensament ofert per la UPF. Sota la direcció de Michael Pffeifer i amb el Tribunal format pels vocals Domingo Ródenas i Fernando Pérez-Borbujo, Salvador Iborra defensà el text titulat "Lectures mutilades: suplementarietat i divergències a l'entorn d'un poema de Gabriel Ferrater", el qual fou mereixedor de la qualificació de notable. En aquest treball d'investigació Salvador Iborra plantejava una lectura del poema "El mutilat" de Gabriel Ferrater tot seguint alguns paràmetres de la Desconstrucció, coneguda "escola epistèmica" de mitjan segle XX que tingué en Jacques Derrida o Paul de Man les figures intel·lectuals més rellevants. Dividit en tres grans apartats, en el primer es realitzava una introducció d'aquest corrent acadèmic tot reivindicant-ne la manca de presència en la crítica catalana, i se'n plantejava la possibilitat d'existència i utilitat. En segon lloc, el gruix del treball es fonamentava en el resum i anàlisi de tres textos clau dintre la comunitat interpretativa ferrateriana: *Gabriel Ferrater, recepció i contradicció* de Núria Perpinyà (Perpinyà, 1997), *L'art imaginatiu. Les idees estètiques de Gabriel Ferrater* de Jordi Julià (Julià, 2007), i l'article "La poètica de Gabriel Ferrater, accions i intencions" de Dolors Oller (Oller, 2001: 73-99). En aquesta segona part, la més extensa de tota la tesina, es resumia cadascuna de les metodologies i conclusions de cada autor, i s'aprofitava per introduir-hi referències a altres estudis desconstruïvistes com a debat teòric amb resultats diversos. Finalment, a la tercera part es produïa l'acarament crític amb el poema en qüestió. Dissortadament, però, setze dies més tard de la seva lectura, Salvador Iborra era assassinat de la manera tan absurda i brutal com és prou coneguda.

Quan va esclatar la notícia de la seva mort, jo ja m'havia llegit el seu treball de recerca tot i no conèixer en Salva personalment. Just una setmana abans una amiga comuna, n'Elisenda, sabedora de ma tirada tant cap a G. Ferrater com cap a la teoria literària del s. XX, m'havia fet arribat d'amagatotis la seva tesina. Per tant, en assabentar-me de l'assassinat, un doble sentiment de vergonya me sotjà: l'un, d'indignitat per uns papers immerescuts; l'altra, de greuge per la valoració resultant. Honestament, he de reconèixer que llavors i encara avui el seu treball no em va convèncer gaire. En primer lloc, des del punt de vista formal, el text presenta tota una sèrie d'errades ortotipogràfiques i d'estil impròpies d'un registre elevat com l'acadèmic. Tanmateix, aquest és un problema secundari que es resol en un cap de setmana de reescriptura i que no condiciona en gran manera el contingut, si bé palesa o una descurança, o un apressament no gaire afalagador. Ara bé, el que no es resol en un cap de setmana és assolir uns objectius tan complexos com els plantejats, qui sap si quimèrics segons com s'exposen. Així, a la primera part del treball potser hi mancava una mínima contextualització històrica d'una disciplina com és la de la Desconstrucció, sobretot com a contrapunt als corrents europeus i nord-americans dels quals, o contra els quals, sorgí i es desenvolupà. En contraposició, en canvi, tal vegada hi ha un excés de conceptes teòrics que apareixen exposats massa sumàriament i expeditiva, amb multitud de citacions encertadíssimes però irrellevants per manca d'aprofundiment, sense haver-ne demostrat l'assimilació intel·lectual. El botó de mostra de tot plegat seria el concepte de "suplementarietat", terme que apareix al títol del treball però que no és estudiat en cap moment tal com Jacques Derrida el desenvolupà a *De la grammatologie* (1967), sinó com a sinònim "d'implementació de sentit". Encara més, si Salvador es decidia per citar les

conferències Tanner Clare Hall celebrades l'any 1990 a la Universitat de Cambridge com “un dels moments més suggeridors de la relació de la desconstrucció amb els corrents teòrics de més rellevància del segle XX...” (Iborra: 2011, 11), llavors caldria contradir-lo per no haver fet cap mena d'esment a l'essencial simposi internacional *The Languages of Criticism and the Sciences of Man* realitzat l'any 1967 al Centre d'Humanitats John Hopkins (Macksey – Donato, 1970). I si aquesta trobada no fos suficient, llavors cal recordar com Jacques Derrida aprofità l'ocasió per cremar les naus estructuralistes a la riba de l'escola de Yale amb “Structure, Sign and Play in the Discourse of the Human Sciences”, article en què el conceptes de “joc” i “suplement” eren clau per desmantellar el llegat de C. Lévy-Strauss (Derrida, 1989: 383-401).

Així com Jacques Derrida potser no rep l'atenció necessària, en canvi la figura de Paul de Man pren una predominança troncal, si bé a batzegades. Aquest és un fet que es veu amb claredat a la segona part del treball quan a la inesperada es llegeix a la pàgina 36 o, concretament a la pàgina 42, que es vol establir “una lectura desconstrutiva d'un poema ferraterià des de l'òrbita de Paul de Man i comprovar quines aportacions pot oferir-nos cadascuna i com es relacionen”, quan una declaració d'intencions així s'hauria d'haver afirmat i desenvolupat des del principi. I si això no fos prou problemàtic, llavors caldria considerar si les referències a certes postures desenvolupades per Paul de Man són esmentades correctament quan es contraposen amb els crítics catalans estudiats a la segona part. En aquest sentit, l'exposició dels tres crítics resulta força apropiada encara que es cau en el parany, altrament irrenunciable, del resum taxatiu, tot sovint trufat d'interpolacions funcionalment dubtoses. Així, Núria Perpinyà rep una major atenció i se n'estudia tant la visió teòrica del volum citat com la pràctica de lectura crítica desenvolupada per aquesta autora a “*Teoria dels cossos*”, de Gabriel Ferrater (Perpinyà, 1991). En canvi Jordi Julià és tractat amb potser massa lleugeresa, bo i destacant quin model de lectura propugna el corpus teòric soterrat de Gabriel Ferrater però sense que conceptes com “transferència lingüística”, “formalització de l'experiència” o “concreció imaginativa” siguin recollits a partir del quant terminològic llançat. Paral·lelament, de Dolors Oller se n'exposa el seu idiosincràtic sistema triàdic segons els eixos de discurs (realista, didàctic o visionari), paraula (literal, figurada o transfigurada) i tessitura (descriptiva, asseverativa o interrogativa), però es fa una exposició sumària de l'article escollit i no se n'extreu cap conclusió rellevant. En qualsevol cas, aquest és un perill tanmateix indefectible a l'exposició dels estudis previs de tota temàtica intel·lectual, i cal assumir-ne el risc. Ara bé, el problema sorgeix quan hom pretén debatre bel·licosament i pedant les opinions d'una especialista com Núria Perpinyà en contra de la desconstrucció en lloc d'aprofundir en altres debats previs o d'evitar errades metodològiques. En aquest sentit, calia saber que la “fe en la falsedat” no és un concepte que Núria Perpinyà usi *ex novo* o gratuïta, sinó que prové de tot un estira-i-arronsa conceptual de força anys enrere (Lentricchia, 1990: 265). De la mateixa manera, resulta molt arriscat referir-se a l'article “*Autobiography As De-Facement*” de Paul de Man per tractar la relació entre “ficció” i “realitat” a través del jo biogràfic quan el que es pretén finalment és analitzar un poema (de Man, 2007: 147-58). Certament, la importància que Paul de Man atorga a una nova concepció de la retòrica com a gramaticalització tropològica és fonamental en tota la seva obra (de Man: 1990), i el procés conceptual que permet considerar la prosopopeia com un trop de lectura per al gènere autobiogràfic reclama més aprofundiment que no pas una citació reblada amb una simple font

d'autoritat com la de Nora Catelli (Catelli: 2007). En lloc d'això, potser s'hauria pogut dedicar una anàlisi a l'article en qüestió amb tots els ets i uts, a més d'haver-lo contraposat amb les postures antagòniques, tal com "el pacte autobiogràfic" plantejat per Philippe Lejeune, i com aquestes dos corrents han determinat els estudis autobiogràfics fins al dia d'avui (Pozuelo Yvancos: 2006).

Amb tot, independentment dels possibles problemes que s'hi puguin trobar, tota la valoració restant del treball quedaria pendent de la resolució de la part pràctica, l'anunciada anàlisi del poema, però val a dir que potser aquesta és la veritablement deficient. Ras i curt, la glossa tan esperada d'"El mutilat" ocupa una extensió mínima i insuficient en la qual el poema no apareix transcrit enlloc i ni tan sols se cita cap vers. Mancat d'una introducció al voltant de la figura i obra de G. Ferrater, amb unes conclusions realment abstruses en què només s'esmenta succintament "el subjecte escindit" de Dolors Oller, l'anàlisi considera que l'ús del desdoblament del subjecte suplementaria el sentit del poema sempre segons una correspondència entre temàtica i retòrica, però que una lectura desconstruccionista vogaria per una metaforització del subjecte que actuaria com a reverberació del llenguatge mateix. Afirmant el caràcter elegíac del poema, o d'autoelegíac a mode d'epitafi, i en clara imitació al recurs de la prosopopeia tractat per Paul de Man, apareix un concepte tropològic a tall de *deus ex machina* resolutiu, la catacresi, però sense major argumentació que la seva presència inesperada. Arribat a aquest punt, potser més val deixar llegir les darreres paraules del treball per capir-ne l'esperit: "El que aquesta brevíssima lectura disseminativa miraria de subratllar, és que resultaria equívoc mirar d'instaurar el subjecte escindit a [sic] dins de la inestabilitat del sistema tropològic del poema, i que fora [sic] més venturós argumentar, que el desdoblament del subjecte en el poema actua com a la desintificació [sic] motivadora de la recerca dolorosa de la formalització impossible d'un sentiment indefinible, el qual, en ser formalitzat i definit seria automàticament exorcissat [sic], com s'espera que passe quan el subjecte escindit, com a metàfora d'aquest sentiment, desaparega"(Iborra, 2011: 66).

En convidar-me a participar en l'especial que *Forma* ha dedicat a Salvador Iborra, aquell sentiment de greuge em renasqué. I en arribar a aquest punt de redacció, s'ha redoblat: doctors té l'església i la UPF per judicar el seu text amb major discerniment que no pas jo, incapacitat per esmenar planes acadèmiques més enllà del que un títol empolsinat en Teoria de Literatura i Literatura Comparada pugui permetre. Per tant, sia dit des d'ara: potser no he sabut valorar correctament el text d'en Salva i desbarro tan públicament com vergonyosa. En qualsevol cas, a hores d'ara la meua opinió sobre el seu treball és força explícita. I tot i així, no puc sinó afirmar que en Salva l'encertà de ple. En tant que iniciació de la recerca, aquest treball potser presenta algunes mancances que, dissortadament, ja no tindran continuïtat ni revisió. El cim que en Salva es plantejà era altíssim; el seu treball de recerca, el primer carreu d'un projecte tal volta irregular però massís, arriscat i valent. Ningú no dubti del gavadal d'hores esmerçades a llegir i meditar per a aquest treball, els fruits paral·lels com el poema "Strong Silent Man" (Iborra, 2009: 59). En Salva apuntava un interès generacional: una retrospectiva cap a la petja que els estudis postestructuralistes han deixat a les lletres catalanes i que darrerament han sorgit, ja sia globalment (Pons, 2007) o particular (Marrugat, 2010). Encara que sols sigui per aquesta nova obertura d'horitzons, el text i la dedicació s'ho valien. I si tal com escriví Joan Fuster, "Corregir i augmentar, això és la cultura", si "descriticar el crític" i glossar-

ne l'anàlisi llegada és l'homenatge més escaient a la memòria de Salvador Iborra, llavors sigui aquest text meu el millor acte de cultura possible.

Per començar, fóra bo recordar com “[El mutilat](#)”, inclòs dins *Da nuces pueris* (1960) i posteriorment dins *Les dones i els dies* (1968) (Ferrater, 2010: 38-39), és un poema fonamentat en la temàtica de l'amor no correspost. Als quatre primers versos (“Jo sé que no t'estimes / no ho diguis a ningú / Tots tres si tu ens ajudes / guardarem el secret”) se'ns explicita l'anagnòrisi del desamor, a partir del qual es descabdella el gruix del poema mitjançant l'ús majoritari de la tercera persona amb la tirallonga d'activitats quotidianes i futures necessàries per superar el desengany. A partir del vers 46 (“Per ara no ho diguem”), però, es retorna al temps present i en primera persona del plural, quan se suggereix cruentament l'amputació del títol i es clou el poema amb la resolució identitària dels dos darrers versos: “Callem fins que ningú, ni jo mateix, / no el pugui confondre encara amb mi” (v. 52-53). Estructurat en hexasil·labs en rima assonant, tots els estudiosos han destacat com un dels trets primordials d'aquest poema és el desdoblament del jo poètic entre la primera i la tercera persona, el primer dels quals declara dialògicament la manca de correspondència amorosa a una segona persona, el “Tu” de l'estimada, a fi de formar un “triangle desamorós” en què finalment la primera i la tercera persona acaben identificant-se. En aquest sentit, Jordi Sala ha estudiat com aquesta mena de juguesca entre el subjecte de l'enunciació i el subjecte de l'enunciat és una constant en tota l'obra ferrateriana (Oller – Subirana, 2001: 293-313). I en el cas específic d’“El mutilat”, Pere Ballart ha destacat com el joc de ventriloquia del subjecte poètic entre el “Jo” i “Ell” és determinant i com aquest desdoblament, el qual és temàticament pertinent atès que el personatge ha quedat mutilat, és clau ja que “traspassar el dolor a l'altre» pot ajudar a cauteritzar la ferida; si més no, permet parlar-ne i afrontar-la amb la inexcusable distància” (Ballart, 1998: 183-85). Paral·lelament, segons A. Terry, al poema “El mutilat” la tercera persona representaria l'*alter ego* del mateix parlant, i introduiria una nova variant del “Jo” segons el temps: “l'altre «jo» és el «jo» del passat, el «jo» de la relació amorosa; ara que aquesta s'ha acabat, aquest «jo» queda aïllat del «jo» del present, que se sent mutilat que continua sofrint” (Oller – Subirana, 2001: 101-25). En conclusió, resulta evident que la diversitat pronominal és un fet relacionat directament amb la mena de dissecció identitària patida, i que cada estudiós n'ha valorat la dissemblança segons la temporalitat o l'objectivització, però sempre tenint present la importància del patetisme que l'amputació del títol suposa.

¿Tanmateix, qui pateix realment la mutilació, amb l'esfereïdora referència al trasbals que provocaria mostrar la “sagnant i purulenta” del vers 49, com si el bisturí de Gottfried Benn l'hagués escapçat? De fet, la resposta inicial surt sola: la separació de la parella implica el tall, de manera que el “subjecte líric” sofreix la relació mutilada tant carnalment com emocional i simbòlica. Ara bé, teòricament només es pot amputar allò que ja es posseeix si no de naixença, al menys d'antuvi, de manera que aquesta mutilació indicaria o bé la hipèrbole de la complementarietat amatòria tal com el discurs aristofànic a *El banquet* de Plató, o bé el desig amatori assolit, el cercle carnal o sentimental ja clos. En ambdós aspectes, per tant, s'amputa una totalitat entesa com a pròpia, un “Nosaltres”, però que pot estar format no només pel Jo-Tu, sinó també pel binomi Jo-Ell i fins i tot pel triangle amorós Jo-Tu-Ell. En aquest sentit, fixem-nos en la singularitat d'aquell que pateix la tara del títol, i que els versos “No ens farà cap angúnia / de veure com li manques” (v. 38-39) assenyalen clarament que la mancança no és compartida sinó

individual, encara que l'efecte emotiu sigui comú. De fet, aquesta mena de patetisme encara és més efectiu, i qui sap si expressionistament efectista, quan s'explicita el trasbals que implicaria mostrar la ferida "sagnant i purulenta" (v. 49), i destacar, doncs, la tendresa d'una cicatriu a més a més infectada. I no obstant aquesta imatge tan desagradable, el cert és que resulta massa vague per excessiva: com es pot congregar tanta cruesa amb la metàfora resultant? Fins ara es podria argumentar que la mutilació no és únicament metafòrica sinó obligatòriament pronominal, però llavors s'hauria d'acceptar que li manca un sentit de veracitat carnal que justifiqui la gratuïtat d'aquest traç de gruixudesa trakliana.

A hores d'ara l'anècdota biogràfica que desencadenà l'escriptura poètica de G. Ferrater ja és força coneguda. Concretament, la manca de correspondència amorosa entre el poeta i la noia a qui festejava, la qual li reconegué confidencialment estar enamorada d'un amic comú de qui ella, però, en desconeixia l'homosexualitat, fou un dels motius de què es nodrí l'esclat poètic de G. Ferrater. No cal dir que aquesta mena d'anàlisi no ha d'implicar estar "a favor de Saint Beuve" i caure en un biografisme positivista que dicti sentits unívocs. Ara bé, si ens aboquem en aquest vessant del pretext per tal de centrar-nos en la mena de mutilació soferta, Jordi Julià aporta una font molt interessant en demostrar com la figura de la "*Gueule Cassée*" del vers 43 no és gens innocent. A més del quadre d'una "gasela caçada" a mossecs per una batuda de gossos, segons J. Julià *Gueule Cassée* era l'apel·latiu francès que rebien els mutilats de la Gran Guerra i que en Joffree, cambrer de l'Ateneu Barcelonès de l'època en què els germans Ferrater el sovintejaven, n'era un (Julià, 2007: 224-25). Per tant, el fet de conèixer un manxol apuntaria la idea que la mutilació no és cap entelèquia simbòlica sinó un referent corporal sorprenent i clar, i fa que la descripció física de la ferida sigui encara més crua per real, integrada des d'una experiència visual a una vivència d'escriptura. I si aquesta informació no fos prou rellevant, tal com apareix al DVD *Metrònom Ferrater*, és interessant citar un fragment de les cartes inèdites que Isabel "Cateta" Rocha encara guarda arran del flirteig amb el poeta i que demostren la importància d'aquesta fixació anatòmica: "No te acordarás, pero la última vez que nos vimos, en el Salón Rosa, un martes, puse unos momentos mientras hablábamos la mano en tu hombro. Pues bien, mi mano te ha recordado desde entonces. A menudo he sentido en ella la sensación de que se ahuecaba para coger tu hombro" (Juste: 2009, 45:45").

La importància de la mà en l'obra de Gabriel Ferrater és temàticament prolífica, present en múltiples poemes. Entre tots els seus esments, sembla innegable que el darrer vers del poema "Posseït" (Ferrater, 2010: 66), "No sóc sinó la mà amb què tu palpeges", és el més famós dels seus epifonemes, terme definit per Dolors Oller com "una reflexió curta i eficaç, l'expressió d'un pensament moral conseqüència de la interpretació de l'anècdota del poema i produïda per un tret d'esperit, d'imaginació o de sentiment" (Oller, 1986: 32). I és d'aquest poema en concret i d'aquest vers final que Jordi Cornudella escriví una exemplar autobiografia crítica fonamental per a la tesi d'aquesta ressenya (Cornudella, 2002: 31-57). A la darrera part d'aquest article, tot un exemple de com la literatura esdevé una experiència vital que permet fer i desfer sentits segons la lectura fascinant o intel·lectual que se'n faci, l'autor planteja com "El mutilat" i "Posseït" formarien els extrems d'un fil sobre la ruptura amorosa, tot un sistema de coherència en què altres poemes com "Fi del món" o "Sense amor" en formarien les baules. Així, segons l'autor, si "El mutilat" ens acara a la hipòtesi que tot discurs

sentimental amaga sempre un parany a la pròpia raó, “Posseït” ens revelaria que per sortir d’aquesta atzucac no tenim més remei que fer trampes tal com la racionalització del poema, “i que l’única manera de no enganyar-nos a nosaltres mateixos consisteix a reconèixer aquesta trampa, a tenir prou lucidesa per saber que ens l’estem fent” (Cornudella, 2002: 57). Així, doncs, pel que fa a “Posseït”, a més de tractar el procés de transsubstanciació que el *topoi* de l’amor *ultra mortem* suposa, és molt interessant veure com Jordi Cornudella ressalta la voluntat ulterior de desvetllar veracitats malgrat tot, bo i destacant la importància dels enunciats lírics amb la presència de tres personatges (el jo, el tu i el regust o passió amorosa de l’un en l’altre), i que té una relació directa amb l’estudi de l’ús dels deíctics a “Posseït” per part de Rossend Arqués (Oller – Subirana, 2001: 127-43).

En qualsevol cas, a la llum d’aquesta nova informació ja és hora de reprendre els exemples d’en Salva i plantejar-se si “El mutilat” pot acceptar una nova anàlisi en què la mutilació assumeix una corporalitat molt més present i complexa que abastaria carn i paraula. És absolutament cert per evident que a “El mutilat” no apareix cap referència explícita a cap mà més enllà del que hom suposi de l’esment d’una amputació, de manera que subjugar-ne cap interpretació pretensiosament unívoca seria erroni. Ara bé, segons les fonts adduïdes, també és evident que la ferida adquireix una major corporalitat que la simbòlicament expressada, sense que aquesta darrera perdi cap prestació hermenèutica. Si la mà buida encara recorda la petja de l’espatlla de l’estimada, si el cos propi té memòria del cos aliè i arriba a confondre els límits de la pell, i si la identitat pot ser escapçada des de la duplicació pròpia (Jo-Ell) o la duplicitat comuna (Jo-Tu); vet aquí doncs la millor manera d’expressar poèticament la transsubstanciació pronominal resultant. Al cap i a la fi, ¿l’absent no és sinó la mutilació amb què s’enyora l’antic palpeig d’una presència absoluta, categòrica? O sigui, heus aquí un magnífic exemple de com es formalitza poèticament una experiència que passa de la mà a l’escriptura, del cos corporal al cos textual d’un “Jo” constantment llescat segons un procés de ventriloquia o d’*alter ego*, segons un jo present o futur, segons un jo biogràfic amb noms i cognoms o un jo ficcional fet de múltiples identitats oscades. Llavors, plantejat des de l’eix paradigmàtic, des del joc de diferències resultants dintre aquest sistema i “...identificant les operacions retòriques sobres les quals es construeix una argumentació mirant d’anular [sic] les oposicions jeràrquiques en les quals és basada l’argumentació” (Iborra, 2011: 36), podríem entendre les intencions d’en Salva quan considerava a les conclusions del seu treball que “Aquesta metaforització del subjecte actua com a reverberació del llenguatge mateix on està inscrit el subjecte desdoblant” (Iborra, 2011: 65-66).

En segon lloc, tot seguint-li la petja analítica, més que parlar del trop de la catacrexis com a “...metaforització del subjecte escindit com a subjecte desfigurat...” (Iborra, 2011: 66), potser fóra millor apostar per la sinècdoke com a trop predominant en aquest poema. En aquest aspecte, val molt la pena extrapolar l’exemple de Josep Besa, que aposta per una lectura sinecdòtica dels poemes de *Teoria dels cossos* de G. Ferrater (Oller – Subirana, 2001: 159-72). D’aquesta manera, fixem-nos com la sinècdoke equivaldria al trop retòric de la mutilació, amb la qual la Totalitat del cos, del poema o de la identitat només s’expressa mitjançant la seva part escapçada: la mà és al cos com l’epifonema al poema o el jo a la identitat ja que són aquestes manifestacions sinecdòtiques les que estableixen possibilitats de sentit. Des d’aquesta perspectiva, tal com la plantejava Salva, la desfiguració que implica reconèixer-se incomplet, la

necessitat d'assumir l'escissió com una màscara identitària i no exclusivament pronominal permetria que totes les manifestacions s'assumeixen com a parcials i que “suplementarien” la mancança original. Des d'aquesta perspectiva, que abans que res cal reconèixer perillosament inexacta sols exposada amb aquesta simplicitat, es podria plantejar recollir no solament el llegat autobiogràfic de Paul de Man sinó també el concepte “d'impostura” desenvolupat per Nora Catelli. Amb tot, cal assumir que aquestes només són hipòtesis de lectura que de ben segur provenen més aviat d'un exercici de *missreading* maldestre i que reclamarien una dedicació molt superior a l'esmerçada.

De tota manera, arribats a aquest punt, només resta destacar la importància que Salva atorgava de la “subjectivitat escindida” estudiada per D. Oller. No debades, val molt la pena com aquesta autora definia el registre líric com “l'actualització i la formalització d'un instant d'emoció patètica en el qual el subjecte perd la seva posició de domini i s'escindeix en una alteritat anhelant, dolent, expressiva d'una carència fonamental” (Oller – Subirana, 2001: 91). De fet, segons l'exposat fins ara, citar un fragment com aquest resulta gairebé una obvietat si ens referim a “El mutilat”, on l'expressió del patiment de qui perd una part de si mateix, amatòria com identitària, constantment escindida, assoleix un grau de formalització indiscutible. Ara bé, cal assenyalar com malauradament Salva només devia conèixer la versió antiga d'aquest article ja que D. Oller n'ha reeditat una de nova i augmentada en la qual apareixen algunes ampliacions veritablement importants. A tall d'exemple, vegi's en cursiva els afegits quan D. Oller considera que és des d'aquest registre líric que el poeta pren consciència d'una “alienació transcendent”, i que poemes com “Punta del dia”, “Boira” o “La mala missió” són, segons les seves pròpies paraules, “l'exponent molt clar d'instant d'emoció que sorgeix del sofriment que produeix la desconstrucció fatal d'un jo espantant pel descobriment d'una mancança.

La ferida profunda que infligeix una impotència fatal fa trontollar el suport d'un jo recolzat en unes superestructures de control: la formalització d'aquesta experiència necessita una forma marcadament expressionista perquè el contorn d'aquesta experiència d'alta intensitat quedi fixada i ompli l'ànim del lector –que la descobreix i, extasiat, se n'espanta” (Oller, 2010: 332).

Com s'ha dit anteriorment, torna a semblar indiscutible incloure “El mutilat” dins aquest paradigma de desconstrucció de la identitat, especialment quan s'usen uns conceptes tan propers al pròleg al *Nabí* carnerià i es presenta “...la consciència de la inadequació de les racionalitzacions que l'home es basteix a partir de les dades immediates de la seva experiència” (Carner, 1998: 7-27). En aquest sentit, segons Manel Ollé, resulta molt interessant “considerar “El mutilat” on es qüestiona l'acte mateix de verbalitzar l'experiència com a camí per neutralitzar l'impacte de la pèrdua, o bé el revers d'aquest poema, “La vida furtiva”, on és l'acte de dir en si mateix, l'acte de verbalitzar l'experiència, el que redimeix o com a mínim atenua la pèrdua” (Oller – Subirana, 2001: 273-84). De fet, aquest qüestionament apunta a l'essencial paradoxa del poema. Així, fixem-nos com “El mutilat” està basat en la confidencialitat dels interlocutors, el pacte del secret comú, i com silenci i distància, temps i oblit són constantment exigits per aconseguir que la confusió final entre el jo i l'amputat no sigui factible. Ara bé, la

formalització verbal d'aquesta experiència que es voldria silenciar, la poetització d'una vivència que es reclama paradoxalment silenciosa, és la que veritablement mutila l'esperança ja que la fa eternament palesa, impossible d'oblidar un cop un "Jo" present la fixa verbalment en contra d'un futur conseqüentment inassolible. D'aquesta manera, els darrers versos d'"El mutilat" adquireixen els trets característics de l'epifonema i aconsegueixen capgirar la seva mateixa verbalització: tot buscant l'oblit, es perllonga el record; amb el pretès raciocini, la desraó que tot copsar implica. I qui sap si, a la fi, la "desconstrucció" del poema...

I no obstant la paradoxa que en resulta, la qual provoca que el poema assumeixi la complexitat vital de què es nodreix, cal remarcar com rere la lectura d'aquesta formalització verbal encara s'amaga un joc de màscares, persones i personatges que els lectors assumeixen per força. En aquest sentit, Dolors Oller reprèn un concepte com "desemmascarament" i que G. Ferrater usà per a un article sobre Manuel Machado que mai no arribà a publicar-se. Segons D. Oller, "El fet és que, sotmesa a aquest *desemmascarament* que la fa irrefutable, l'experiència es converteix, en el camps d'operacions d'una consciència, en una forma de coneixement problemàtic i en una estratègia de subjectivitat poètica problemàtica, és a dir escindida" (Oller, 2010: 304). Ara bé, aquest procés de desemmascarament, aquest coneixement problemàtic, aquesta poètica escindida, s'ha de produir indefectiblement en l'àmbit lector com un procés de reconfiguració de sentit segons l'artefacte verbal creat, el qual serà capaç tant de transmetre la motivació originària com d'esdevenir un procés intel·lectiu equiparable a la seva causa. No és aquest el lloc per aprofundir-hi més del compte, però segons la ja clàssica perspectiva del cercle hermenèutic, tota interpretació en clourà temporalment el cercle, i actuarà com a pròtesi que complementa la manca originària que el poeta ha volgut transmetre'ns. Si el poeta ens ha transmès la seva experiència mitjançant la superposició i variabilitat de diversos "Jo" mitjançant el llenguatge poètic, el lector el desemmascara per ocupar-ne la identitat. Si el poema llesca el llenguatge per reproduir l'escissió originària, la lectura pretén restablir fal·laçment la unitat originària d'un sentit potser inefable però factible, i és des de l'experiència particular, des de les mans de cadascú, que s'aconsegueix cicatritzar la ferida que supura en tot llenguatge. En definitiva, la lectura és al poema el que la pròtesi a la mutilació. El llenguatge, a la Literatura; l'escriptura, a l'Existència. Però la mort d'en Salva és mort i prou.

Per tant, siguem honestos del tot: aquest meu text tampoc no té remei. Aquest meu text potser caldria haver-lo titulat "Lectures mutilades: suplementarietat i divergències a l'entorn d'un treball de recerca de Salvador Iborra". Fins i tot, parafrasejant Oscar Wilde, si és cert que la crítica és l'única forma civilitzada d'autobiografia, potser hauria estat millor focalitzar aquesta mena de monografia al voltant del treball de recerca d'en Salva com un autobiografia desfiguradora, encara que la prosopopeia postulada per Paul de Man no faci sinó més cruel l'absència del seu autor. Fins i tot, aquest meu text és tan ple de ressonàncies pretesament intertextuals com de trets estilísticament autobiogràfics que no fan altra cosa que augmentar-ne el tuf a presumptuositat. I no obstant totes aquestes giragonses altrament de xerrameca insulsa, segons tot l'exposat fins ara, aquest meu text només pot pretendre ser un pròtesi falsa i baldera que pretén ocupar l'espai crític que la mort de Salvador Iborra ha deixat buit. Qui sap si realment un poema no és sinó la pròtesi del que la vida ens mutila, el suplici de tot allò supletori, superflu, i que el ser humà encara creu poder necessitar amb

l'enganyifa d'allò que ens defuig o ens aclapara la consciència. Allò que fa que el llegat del *Nabí* sigui certament vigent. Un espai indiscutiblement impossible de reomplir o substituir, un cercle de vida real desclousa com la d'en Salva i del qual tots hem quedat mutilats, i jo també. Perquè, comptat i debatut, el més interessant de tot plegat és poder dir que m'hauria agradat conèixer-te fins confondre-m'hi.

///BIBLIOGRAFIA///

- AA.VV *Llengua & Literatura*, Barcelona: núm. 13, 2002.
- BALLART, Pere. *El contorn del poema*. Barcelona: Quaderns Crema, Assaig, 1998.
- CARNER, Josep. *Nabí*. Edició de Jaume Coll. Barcelona: Ed. 62 – Empúries, (1941) 1998.
- CATELLI, Nora. *En la era de la intimidad*. Rosario: Beatriz Viterbo Ed. 2007.
- DE MAN, Paul. *La retórica del Romanticismo*. Tres Cantos: Ed. Akal, 2007.
- . *Allegories of reading* Yale University 1979.
- DERRIDA, Jacques. *De la gramatologie* Paris: Ed. de minuit, 1967.
- . *La escritura y la diferencia*. Barcelona: Ed. Anthropos, 1989, 1967.
- FERRATER, Gabriel. *Les dones i els dies*. Edició definitiva a càrrec de Jordi Cornudella. Barcelona: La Butxaca – Ed. 62, (1968) 2010.
- IBORRA, Salvador. *Els cossos oblidats*. Benicarló: Onada Edicions, 2009.
- . *Lectures mutilades: suplementarietat i divergències a l'entorn d'un poema de Gabriel Ferrater*. Document inèdit. 2011.
- JULIÀ, Jordi. *L'art imaginatiu. Les idees estètiques de Gabriel Ferrater*. Barcelona: IEC, 2007.
- JUSTE, Enric. *Metronom Ferrater*. (DVD) Barcelona: Bellveure, 2009, 1a edició.
- LENTRICCHIA, Frank. *Después de la "Nueva Crítica"* Madrid: Visor, 1990
- MACKSEY, Richard– DONATO, Eugenio. *The Languages of Criticism and the Sciences of Man – The Structuralist Controversy*. Londres: The John Hopkins Press, 1970.
- MARRUGAT, Jordi. *La revolució com a origen de l'escriptura de Carles Hac Mor i l'escriptura de Carles Hac Mor com a origen de la revolució*. Lleida: Arola Editors, 2010.
- OLLER, Dolors. – SUBIRANA, Jaume (eds) *Gabriel Ferrater, "in memoriam"*. Barcelona: Proa, 2001.
- OLLER, Dolors. *La construcció de sentit* Barcelona: Empúries, 1986.
- . *Accions i intencions. Estratègies de lectura i assaig de poètica*. Barcelona: Empúries, 2010.
- PERPINYÀ, Núria. *"Teoria dels cossos" de Gabriel Ferrater*. Barcelona: Empúries, 1991.
- . *Gabriel Ferrater, recepció i contradicció*. Barcelona: Empúries, 1997.
- POZUELO YVANCOS, Jose M^a. *De la autobiografia. Teoria y estilo* Barcelona: Editorial Crítica, 2006.
- PONS, Margalida. (ed.) *Textualisme i subversió: Formes i condicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.